

Mathilde Schjøtt

Tilsidst

Novellette

bokselskap.no
Oslo 2021

bokselskap.no, Oslo 2021

Mathilde Schjøtt: *Tilsidst*

Teksten i bokselskap.no følger 1. utgave, 1887 (Kristiania/Alb. Cammermeyer). Digitaliseringen er basert på fil mottatt fra Nasjonalbiblioteket (nb.no)

ISBN: 978-82-8319-615-3 (bokselskap.no), 978-82-8319-616-0 (epub), 978-82-8319-617-7 (mobi)

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

[63] Kjære frue!

Jeg takker Dem meget for Deres indbydelse til mig og mine børn. De er meget god. Desværre kan jeg ikke have den glæde at benytte den. Jeg kunde give som grund, at mine børn er anbragte i ferien, og at jeg vil (og maa) være et sted, hvor jeg kan være ugenert og arbeide dagen lang, om nødvendig, og disse grunde vilde være sande; men det er dog ikke min egentlige grund. Min egentlige grund er den: De er rig, og jeg er fattig – en fattig enke med to børn. Deres indbydelse, saa venlig, venskabelig, godhjertet, som den er – i mine øine, for min følelse er den en almisse, og jeg modtager ikke almisser.

Deres meget forbundne
Natalie Lork.

Kjære fru Brun!

Du skriver saa venlig og beder mig til dig i ferien – mig og mine børn, og du udtaler dig saa varmt og vakkert om dit gamle venskab for min mand og beder, at jeg for dets skyld vil [64] gjenoptage omgangen mellem os. Jeg blev rørt ved dit brev; men jeg kan ikke uden bitterhed tænke: Hvorfor skrev du ikke saa, hvorfor gjorde du ikke saa, mens min mand levede. Han vilde sat pris derpaa. Næst sine nærmeste holdt han mest af dig af alle mennesker, han formelig sværmede for dig – jeg var aldrig jaloux paa dig alligevel. Jeg syntes, det var et poetisk drag i hans ellers tørre natur, og glædede mig derover. Mænd vil jo aldrig staa ved sligt; men jeg følte godt, at det var ham saart, at du lod bekjendtskabet dø hen. Du var den overlegne i det forhold, den ældre, den bestemmende; det havde staaet til dig at vedligeholde det. Han troede, politiken virkede; men det har jeg aldrig troet et øieblik. Jeg er rørt over, at du for hans skyld vil være snil mod mig; men det er for sent. Jeg vil ikke nyde godt af, hvad han ikke fik. Tak for den tid for mange aar tilbage, da vi begge havde det godt hos dig, og da du holdt af os begge. Nu vilde jeg blot føle det at være hos dig som en afregning, du gjorde med ham, og naar jeg tænker paa mine smaa kaar og dine store haller mod mine smaa-rum, ogsaa som en velgjerning mod mig, og velgjerninger vil jeg – om muligt – *unddrage* mig.

Din hengivne
Natalie Lork.

[65] Kjære Johanne!

Du har ladet mig spørge, om jeg da ikke *vil* modtage dig. Jeg tager dog mod andre, som staar mig meget fjernere.

Vel, jeg vil være oprigtig. Du gaar ikke til mig, fordi det er *mig*, men du gaar til mig som til en ulykkelig og bedrøvet, som din kristendom byder dig at trøste. Du har vist mig noksaa tydelig, at du ikke længer bryder dig om mig – men som bedrøvet og ulykkelig er jeg en gjenstand for barmhjertighed – en himmelstige; men jeg vil ikke være nogen gjenstand for barmhjertighed, jeg vil ikke være himmelstige.

Derfor tak for alt, hvad du var for mig, før du blev «kristen», dengang du holdt af mig og da vi var kamerater, og bedrøvede sammen eller glade sammen, eftersom det faldt. Tak for den tid og farvel, du kjære, prægtige, staute Johanne!

Din Natalie.

Fru Lork sad ved sit skrivebord og skrev raskt og uden at stanse et øieblik disse tre smaa breve paa sortkantet papir, lagde dem i sørgekonvoluter, skrev adressen og stod saa op og ringede. Der var et bestemt udtryk om hendes mund, skjønt øinene var vaade. Hun var af middelhøide, smidig og slank, med gyldent haar, som laa i naturlige, ^[66]sterke bølger om panden og sat op i en liden knude bag. Hendes hud havde blondinens fine, melkeagtige hvidhed; hendes øine var blaa med tætte øienhaar og fine bryn, næsen liden og krum og karakterfast, overlæben bøiet som en Amors bue; den og den lidt smale underlæbe var røde som karmin og viste melkehvide tænder, naar hun rørte læberne. Hovedet sad stolt paa en hvid, rund hals, hvis fine bøining den perlebesatte Maria Stuart-krave fremhævede; haandled og hænder var af en udmerket hvidhed, som fremhævedes endmer af den tætsluttende sorte sørgedragt.

Pigen kom paa hendes ringning og sagde, straks hun tog mod brevene:

– Frøken Dahl er her og spør, om fruén vil se hende.

– Altid, altid, – sagde fru Falk ivrig, og et lyst smil gik over hendes alvorlige ansigt.

Frøken Dahl kom ind, lidt fyldig af figur, med et livligt, hjertensgodt ansigt og milde, brune øine. Hun satte sig ned, lidt aandpusten, og begyndte straks:

– Natalie, jeg har et forslag, jeg har to endog. Du sa, at du vidste ikke, hvad du skulde gjøre med dig selv og de to smaa i sommer. Carl vil ta med sig sønnen din tilfjelds – fodtur og geologiske undersøgelser – hvis du vil da. ^[67]Carl har længe havt lyst paa det propos, men ikke turdet komme frem med det før – hvad siger du?

– Der var intet, intet i denne verden, jeg heller vilde for Henrik, ingen, jeg heller vilde betro ham til – jeg kunde græde over, at det er for sent.

– Hvordan for sent?

– Henrik er reist, baade han og Klara, med min svigerinde til hendes deilige landsted; jeg kunde jo ikke negte min mands søster at faa sin brors børn til sig – men dette havde jeg saa meget, meget heller

villet. Kom nu ikke og sig, at du og din mor vilde havt Klara.

– Jo, kjære, det vilde vi og dig med. Kan vi faa dig da, skal du ikke til fru Brun eller fru Gul eller nogen andre storfolk – eller kan du, vil du tækkes hos os som i dine pigedage?

Fru Lork faldt hende om halsen med en livlig gestus. – Jo tak, – sagde hun, – det vil jeg. Jeg vil heller ligge i klædeskottet eller under trappegangen hos Jer end under silkedyner og i pragt-gjæsteværelser hos andre. Du skal vide, jeg er buden baade til fru Brun og fru Gul, som du siger, og har sagt nei til begge.

– Naa, og mor, som var saa bange for at komme for tidlig med sin indbydelse for ikke at ta noget bedre fra dig.

[68] – Dinⁿⁱ mor og din bror ogsaa har en eneste feil. De skjønner ikke, at de er de bedste mennesker i verden, og at hos dem er det bedst at være. Du skal vide, Jenny, jeg har taget en stor beslutning, modnet gennem denne vinters ensomme betragtninger og grundet paa mange aars tomme erfaringer. Jeg har frigjort mig fra alt, som er konvens og skinomgang, jeg vil kun leve efter mit hjerte. Og i mit hjerte, ved du, har, næst mine børn, I den første plads, du, din mor og din bror. I har altid været ligedan mod mig, fra jeg var en næve stor. I sorg og glæde har I været mine venner; gift eller ugift, pige, kone eller enke, har jeg været jer lige kjær, og I har sluttet min mand og mine børn ind i samme venskab.

– Gud velsigne dig, Natalie, sagde frøken Dahl varmt. – Mor blir glad. Hun bad mig spørge, om du vil ha Carls værelse, mens han er borte; der er vakker udsigt, det bryr du dig om, og at det er tarveligt, bryr vel ikke du dig om.

– Kjære dig, gjør mig ikke skamfuld, Jenny. Det, som er godt nok til din kloge, lærde bror! – men jeg vilde helst slippe at faa det, det er, som jeg vilde holde ham fra at komme hjem, naar jeg tog hans værelse. Sig din mor, at Idas værelse, tagkammeret, vil jeg helst ha. –

*

[69] Natalie havde snart været ferien ud, og afskeden nærmede sig. Hun havde nydt hver dag, som man nyder havn, naar man skal ud i storm. Hun nød de gode, gamle venner, friheden for huslige pligter, det jevne, daglige, virksomme, livlige liv; hun faldt ind i husets skikke, som om hun var en ung pige og ikke i mange aar havde styret og stellet eget hus.

Der var ikke en sødere gammel kone end fru Dahl. Hun var bleven meget ung gift, hun havde havt og hun havde mistet mange børn, hun havde havt en vanskelig mand; men hun havde elsket ham høit og overvundet hans ujevnheder med sit milde sind. Musikken havde ført dem sammen. Dahl elskede musik, fru Dahl var meget musikalsk; han spillede godt violin; men hun spillede udmerket piano, og denne overlegenhed hos hende, som vilde trykket ham, hvis hun havde ladt ham føle det, anerkjendte han og var stolt af. Hun saa snart, hvilken Davids-harpe mod alle onde aander hun her besad. Om forretningerne var aldrig saa indviklede og humøret aldrig saa tilskyet, saa kunde hun være vis paa at se hans ansikt lyse op, naar hun slog an et par akkorder af en af Mozarts duetter. Hun havde ikke spillet mange takter, saa sagde han: – vent lidt, mama, saa tar jeg violinstemmen, og skyndte [70] sig efter sin violin. – Eftersom børnene voksede op og lærte at traktere hver sit instrument – en datter sang, en spillede piano som moderen, sønnen

Carl spillede violoncel – udvidedes duetterne til hele familiekoncerter, hvor morens piano dog altid blev hovedstøtten, og musikens forædlende og formildende aand hvilede over huset. Dahls havde været rige, Dahls havde været fattige, flere gange havde der været tale om, at de maatte sælge det gamle hus; men fru Dahls energi havde altid hindret det. Hun vidste altid at lempe sig efter omstændighederne. Havde de lidet, solgte hun frugten af den store have, solgte melk af køjerne og underviste selv sine børn i musik. Havde de meget, gav hun bort frugt og melk og lod sine børn have den bedste musikundervisning, som dog aldrig var saa god som hendes egen. Rig eller fattig syede hun altid sine døtres klæder; men var de fattige, syede hun ogsaa sønnernes. Paa den maade bevarede hun den gamle gaard, og derfor var det da ogsaa, som hver krog i have og i hus, i trapper og i gange var fuld af minder og hygge, og ved siden af flid og virksomhed var der jevnhed og ro, der var afvekslingens oplivelse og gjentagelsens sødme.

I det mest harmoniske husliv vil ^[71] dissonanser være uundgaaelige, og datteren Ida havde med sit glimrende talent, der endog overgik morens, og sin vanskelige karakter, der lignede farens, virket skurrende. Men et rigt gifte i en rig by havde bragt hende paa den afstand, hvor kun hendes elskværdighed gjorde sig gjældende, og nu levede fru Dahl paa løkken med sine to kjæreste børn og nød resultatet af et smukt og virksomt liv i en smuk og lykkelig alderdom. Nu var hun velstaaende, syntes hun selv, fordi hun var nøisom, og hendes børn arbeidede. Hun havde den sorg, at hendes søn ikke var bleven professor, som hun havde haabet, og hun ankede over, at han var ugift; hun var imellem bange for, at det var et offer, han bragte hende; men hun vidste ikke – kanske det var med ham som med hende, at han aldrig havde tænkt sig nogen anden end Natalie.

Hun huskede nok, at han havde været stille og bleg den dag, Natalie var bleven forlovet; men han havde skyldt paa en hovedpine og havde talt saa venlig om Natalies forlovede og var bleven saa gode venner med ham, næsten bedre venner med ham end med Natalie selv, syntes moderen imellem. – Og alligevel – hun følte det saa sikkert – havde hun kunnet gjøre noget derfor – hun sukkede ved at tænke paa, at hun altid havde generet sig for end den mindste ^[72] hentydning, saa havde Natalie kanske blevet unge fru Dahl. – Naar hun nu saa hende blive igjen som en ung pige ved at være der, saa sukkede hun igjen, hun syntes endnu, at hun vilde saa gjerne have hende til svigerdatter. Herregud, de søde børn, hun tog dem gjerne med – men hvem ved – i alle disse aar – Carl var kanske kommen til at betragte hende som en søster ligesom Jenny, kanske ogsaa, at hun var for ham en gammel enke, og at han ikke brød sig større om hende – han forkortede jo ikke engang sin reise for at komme hjem, mens hun var der. Men – rigtignok – det var i disse dage et aar siden, Lork døde.

Hver morgen sad gamle fru Dahl paa sit værelse til langt ud paa dag fra morgenen af, klædt i den dragt, som hun aldrig forandrede: rynkeliv med spidst korset og pufærmer og sit store, endnu mørke haar bart. Der afgjorde hun husets bestyr i de store træk, pigerne kom ind og fik besked, datteren kom ind og overlagde om alt det udvendige, og det blev snart til, at Natalie kom ligesaa regelmæssig som de andre og efter dem. Natalie havde nydt en god opdragelse. Hendes far havde været en forfængelig mand og absolut herre i sit hus, hendes mor havde været meget dygtig og streng religiøs. ^[73] Den ene havde seet paa, at de skjønne elementer, som dans, gymnastik, sprog, skjønlæsning, tegning fik en fremtrædende plads i hvad datteren lærte, den anden havde holdt hende til flid, orden og alvor i sine pligter; desuden havde et langt besøg hos en tante, bosat i England, hvor de bedste lærere ikke blev sparet, og flere reiser i den tidlige ungdom givet hende et vist europæisk tilsnit. Natalie havde nu selv foragt for, at der var lagt saa megen

vegt paa det ydre i hendes opdragelse; men resultatet i hendes væsen og personlighed var dog meget behageligt. Natalie skrev breve for fru Dahl, hun læste for hende med den lave, bøielige, velklingende stemme, som maaske i fru Dahls øine var hendes største tiltrækning; hun deltog i alle hendes arbejder, og hun fik hende til at fortælle af sit rige liv. Meget fortalte hun om alle sine børn, især om Carl, og om hvordan hun havde været vis paa, at det dog ikke blev musikken, han vilde slaa sig paa, dengang han havde fundet frem og trukket frem fra loftet hendes fars herbarium og mineralsamling. Det var tydeligt, at dette var hans element. – Det, som for far bare blev et liebhaveri, det blev hans liv. Jeg saa ham siden den tid altid i aanden paa kathedret. Han har da siden aldrig havt et øieblikks vaklen, hverken i medgang ^[74] eller modgang, skjønt professor blev han ikke og – hun strøg Natalie blødt over haaret og sukkede.

Om eftermiddagen sad de sammen under de store lindetrær i den gamle have, og om aftenen spillede fru Dahl paa flygelet i havestuen, mens dørene stod oppe til haven og de unge hørte paa inde i stuen eller fra bænkene udenfor. Naar moren var gaaet til ro om aftenen, gik Jenny og Natalie og spadserede paa klipperne ovenover huset, hvor der var udsigt over fjorden, eller utover markerne vestover.

– Idag har du været saa stille, Natalie, sagde Jenny en aften paa en saadan spadsertur. Hun lagde hendes arm i sin og klappede hende paa haanden. – Sørger du – over ham, som er borte?

– Jenny, sagde Natalie, og hende stemme lød ganske høitidelig i den stille aftenluft, – jeg vil ikke, du skal tænke bedre om mig, end jeg fortjener. Jeg sørger ikke. Ikke saadan, som du tror ialfald. Der er et par ord i Maria Stuart: Fred med hans støv, – men om han havde hundrede kongeriger, jeg egtede ham ikke om igjen! De ord tænker jeg ofte. Hvad jeg kunde sørge over – hvad jeg ofte sørger over – det er, at det ikke er jeg, som er død, ^[75] og han, som lever, saa han kunde faa kjende, hvor godt det er at leve uden mig.

– Natalie, Natalie, hvor kan du snakke saa stygt, han, som holdt saa meget af dig.

– Han holdt ikke af mig, kjære, han var altfor optaget af sit eget til det og altfor naiv i sin mandfolk-arrogance. Han var lidt indtaget i mig. Det var det hele. Der havde nogen indbildt ham, at jeg interesserte mig for ham, og mig, at han holdt af mig, det bragte os sammen. Saadant lykkes altid, naar hjertet er tomt. Det var min undskyldning. Jeg vidste ikke, hvad det var at elske. Da jeg fik det at vide – – hun stansede og saa udover, hvor søen laa stille og blank og afspeilede himmel og træer.

– Natalie! da du fik det at vide, – sagde Jenny beklemt, – blev det saa meget slemt?

– Da blev det bedre, kjære; for da smelted mit hjerte saa rent, at det ogsaa smelted mod Lork. Før havde jeg sørget og angret, at jeg var bleven gift med ham, og syntes synd i mig; nu kom jeg til at synes saa synd i ham, som var gift med en, der ikke holdt af ham. Jeg kom til at tænke paa, at han selv da maaske var bleven anderledes. Jeg prøved ved dobbelt venlighed og føielighed at sone min store uret. ^[76] Men det er mig saart at tænke, Jenny, nu han er død, at han kanske dog merked anstrengelsen og led under den.

– Det tror ikke, kjære, sagde Jenny beroligende, – siden resultatet var, at du var elskværdig. Og uret, du gjorde jo ikke uret.

– Jeg gjorde ikke uret, forsaavidt som jeg intet sa eller gjorde, der var galt. Det hele var mere som et barns drøm om en stjerne. Men det er dog uret lige vel. Jeg holdt af en anden. Den kjendsgjerning lar sig

ikke bortræsonnere.

– Men, Natalie, sig mig, den, du holdt af, vidste han det?

– At jeg holdt af^[72] ham? Nei. Det vil sige, at jeg holdt af ham og beundred ham, har jeg jo aldrig lagt skjul paa; men at den følelse var bleven anderledes – aldrig, aldrig. Men – hun betænkte sig lidt, – du vidste det, Jenny, ikke sandt, du læste mig som en aaben bog, ikke sandt?

Hun saa ængstelig paa hende.

– Jeg ved ikke, hvad jeg skal sige, – sagde Jenny grundende. – Der var noget i selve din naivitet – der gik som et lys over dit ansigt, bare han blev nævnt. – Der, hvor intet skjules, tror man saa let, at der intet er. Imellem tænkte jeg: Det er vist bare en ide af mig. Hvorfor^[77] skulde Natalie føle anderledes for ham nu, end hun altid har gjort.

Natalie saa lettet ud. – Det var et ord, der gjorde det, sagde hun saa, – og det var dig, som sa det, Jenny. Aar af mit liv kunde jeg givet for, at du havde sagt det før. Sig mig det, Jenny, – og der kom et smerteligt drag i hendes ansigt og stemme, – de ligegyldige, de, som slet ingen anden interesse har for os end sladderagtighed og vigtighed, de er virksomme, de faar indflydelse paa os, og de, som virkelig føler for os, de er tilbageholdende og fintfølede og rædde for at sige noget der, hvor et ord kunde gjøre saa godt.

– Kjære Natalie min, – sagde Jenny, – det kommer af, at de, som har følelse for os, de blir fintfølede og frygtsomme og rædde for at røre ved noget saa blygt som en følelse.

Jenny tænkte ogsaa, men havde ikke hjerte til at sige det, at om hun havde sagt noget før, saa var det dog ikke slaaet ned i Natalie, tidens fylde for hende var endnu ikke kommet, og at havde hun intet sagt, saa var det gaaet, som det gik, alligevel.

De gik en stund i taushed, saa fortsatte Natalie: – Jeg havde altid sat, – hun kunde ikke^[78] faa navnet frem, – den, du ved, høiere end alle andre, altid betragtet ham som det gode og ædle personificeret, men jeg tænkte paa ham ganske abstrakt, som man tænker paa solskin eller sommer, jeg saa ikke ham personlig, og især saa jeg ham ikke i forhold til mig. Men da saa du sa, hvad jeg aldrig havde vovet at tænke, da blev med en gang et slør revet væk fra mine øine. Alting blev forvandlet omkring mig og i mig. Det var, som du med et trylleord havde aabnet et væld i mig, som havde ligget gjemt og lukket for mig selv. Jeg vidste med det samme, at mit liv var spildt; men det var ogsaa, som det først nu var vundet. Jeg ved ikke selv, hvordan jeg var før den tid, det var, som om jeg slet ikke havde været til. Det var en stor smerte; men hvem ved, det var kanske godt for meget. Jeg holdt paa at bli koket, Jenny, og bitter og glad i pene klær. Nu gled alt det væk. Det smaa blev saa smaat – min sjæl blev fyldt af en stor følelses majestæt.

Hun stod og stirrede med lysende øine ind i aftenhimlen og taug en stund, og Jenny forstyrrede hende ikke. Pludselig vendte hun sit ansigt mod Jenny og sagde: – Men jeg vidste ogsaa nu, at havde Lork nogensinde holdt af nogen, saa var det ialfald ikke af mig.

[79] – Hver holder af efter sin natur, – sagde Jenny.

De gik arm i arm hjemover mod huset.

– Jeg kan ikke for det, Natalie, – sagde Jenny, som havde gaaet og grundet lidt. – Jeg tror baade, at du gjorde Lork lykkelig, og at han holdt af dig.

– Ja, jeg har sagt dig, han var indtaget i mig, sagde Natalie lidt bittert, – det er kanske, naar alt kommer til alt, det væsentlige for en mand – for de fleste mænd, for at være retfærdig. Og saa, Jenny, du kjendte os begge fra vor bedste side. Lork og jeg var enige i en ting – i at holde af jer. Var det din mors hjertensgodhed, var det hendes klogskab, men hun vandt Lork, ikke at tale om børnene. Lork, som ellers var saa for det fiffige, det moderne og saa kritisk i alle ydre ting, han trivedes bedre her end noget andet sted; han, som især bedømte damer efter deres eleganse, han var ganske greben af din mor. «Hun er det naturligste, jeg har seet,» sa han engang. Han var elskværdigere her og sammen med jer end ellers – ogsaa mod mig. I holdt jo alle saa af mig. Din mor havde en maade at gjøre mig gjældende paa, som virked – ogsaa paa ham. Han var jo altid saa afhængig af, hvad folk ^[80]sa. Det rare var, at jeg ogsaa følte mig ham mindre fremmed her og sammen med jer end ellers. Det er den store hjertensgodheds og elskværdigheds hemmelighed. Den splitter ikke, den samler.

– Saa var det jo ogsaa det, – sagde hun lidt efter, – han beundred virkelig din bror. Det var rart nok. Lork, som ellers blot troede paa det, som lykkes, som foragted «miskjendte genier», han var ganske oprørt dengang, da din bror blev forbigaaet til professorposten og maatte bli i sin beskedne stilling som konservator og lærer, og da han saa saa, at han var lige klar i ansigtet og mild og stille, saa var han greben og ligesom imponeret, ikke ærgerlig, som han ellers saa ofte var paa dem, som ikke kom frem i verden.

– Men, sagde Jenny, – hun havde betænkt sig lidt og gaaet en stund i taushed, – saa kom det:

– Var han da ikke jaloux – rent ud sagt?

– Natalie rødmede saa sterkt, at hendes atlask-hvide kinder blev ligesaa karminrøde om hendes læber, men hun svarede saa rolig, som havde hun ventet spørgsmaalet: Jo, imellem. Men paa grund af ganske ydre ting og ikke saadan, som du tror. Han likte ikke, at vi var dus og kaldte hinanden ved fornavn f. eks.

^[81] – Skulde Carl sige De til dig, sagde Jenny. Husker du, han havde dig paa sit knæ og fortalte dig eventyr, da han var en stor gut og du var en liden pige. Han klatred op i træerne efter kirsebær til dig og fandt sig med taalmodighed i det, naar du dasked ham i ansigtet med dem og kaldte ham en dompap, naar du ikke syntes, de var mange nok eller store nok. Jo, det var rimeligt, I maatte bli dis!

– For en uskikkelig unge, jeg var, sagde Natalie og lo. – Nei, det var det, jeg ogsaa sa. Vi er ikke *blevne* dus, vi er aldrig *blevne* dis. Du kan jo skjønne ogsaa, at jalousien fik ingen næring. Det gaar ikke an at være jaloux paa erke-englen Mikael. Det var en saa stor fornærmelse, at den faldt bort af sig selv. Jeg sa ogsaa til Lork engang, ja, fordi jeg troede det og tror det endnu, – at var din mor mere virksom, saa var nok din bror gift – han tog fat paa det imellem nemlig.

– Tror du det, Natalie?

– Ja, det tror jeg rigtignok. Det skulde være et sjældent forekommende tilfælde, at en søn ikke vilde i det stykke, naar hans mor vil.

– Kjære Natalie, sagde Jenny pludselig efter en taushed, – tror du ikke, at han – at du – at det kunde

bli endnu? – Hvis mor vil? – lagde hun skalkagtig til.

[82] – Tænk aldrig noget saadant, Jenny, – sagde Natalie alvorlig. Husk min alder og mine store børn. Er det ikke godt, som det er desuden? Jeg tror, at jeg er for Carl nu, hvad han var for mig; jeg mener, at han tar mig med som noget givet, uden at tænke videre derved. Og jeg ønsker det ikke anderledes. Jeg er glad, at han er til, og at han er, som han er. Jeg skylder ham, at jeg har en sjæl. –

*

– Carl Dahl var kommet hjem og havde siddet med mor og søster og Natalie under lindetræerne i haven om eftermiddagen. Carl havde det ved sig, at det var behageligt, at han var tilstede, hvad enten han talte eller taug, og det skal medgives, at han taug for det meste; men talte nogen til ham, saa var han venlig og livlig og fuld af stof, og man kunde da blive forundret over, at han, som havde saa meget at sige, syntes at tie saa gjerne. Dog var hans taushed aldrig trykkende. Den kom fra en harmonisk natur, der enig med sig selv, og aldrig ved voldsomme indgreb udenfra bragt ud af sig selv, følte sig i harmoni med omgivelsen, fordi den uvilkaarlig udbredte harmoni. Hans taushed var velvillig og menneskevenlig og følte saadan. Det var ikke med nogen bevidsthed, at han aldrig brød sig om at gjøre sig gjældende i samtalen; det kom af, at [83] han ganske naturlig var uden forfængelighed, og at han havde sit tyngdepunkt andensteds. Hans arbejde var hans liv. At arbejde var for ham ligesaa naturlig som at aande og hans videnskab hans element; han trængte ikke anerkjendelse eller fordrede anerkjendelse for at elske den eller arbejde i den. At producere i sin videnskab faldt saa af sig selv for ham som for et æbletræ at bære æbler. Hvad han skrev, sendte han til udenlandske tidsskrifter og erhvervede derved i al stilhed det navn udenlands, som negtedes ham hjemme. Han vilde helst faaet anvendelse for sin produktion herhjemme. Han vilde helst faaet den post, hvor det var hans pligt at producere mest. Men i hans sorg over denne skuffelse – og det var en virkelig sorg – var ingen misundelse eller noget had mod den for ham foretrukne, som der overhovedet i hans natur ikke var nogen kamp imellem godt og ondt; thi det onde var ikke i den. Han tænkte ædelt uden anstrengelse. Det var ham en smerte og ligesom en ængstelse, at han maaske ikke ved alt det mindre arbejde, som han maatte paatage sig, kunde faa udrettet i sin videnskab, det han evnede – men han havde altid lagt merke til, at hver smerte har sin lægedom i sig. Selv i det elementære var videnskaben dog videnskab, og disse unge gutter, der [84] tog saa begjærlig mod den drik, han øste dem, der var friskhed og glæde ved det – og en af dem fortsatte maaske, hvad han ikke rak.

Ligesaa stille og dybt var hans hjerteliv. Hans følelser laa paa bunden af hans hjerte som perler i en sø. De demonstrerede ikke, de trængte for at vækkes eller bestaa ikke ydre tegn, de forlangte ikke gjengjæld. Men for dem, som evnede at finde og vurdere dem, var de uskatterlige som perler. Han tog ikke sin hengivenhed igjen der, hvor han havde givet den, ydre vilkaar forandrede den ikke, ligesaa lidt som en storm paa overfladen forandrer søens bund.

*

Det var aften. Den sidste brede solstraale laa over singelen og græsplænerne, og træer og blade havde dette egne præg af hvile og stilhed, som gjør dagens sidste time saa velgjørende og beroligende. Carl og Natalie stod sammen ved det yderste af de store lindetræer, som, plantede i en halvcirkel for enden af den store midtgang, dannede et stort lysthus. De havde solen bag sig og vendte ansigtet mod den østlige

horisont. Fru Dahl sad under det store midttræ ved stenbordet og saa paa dem og paa solen bag dem, som forenede dem begge i sin glorie og smeltede sammen Natalies gyldne og Carls mørkebrune tætte haar til en farveblending og satte en ^[85]lysende plet paa Carls ene kind. Hvor de var smukke begge to, og hvor de klædte hinanden godt! Han var høi, mørk, med blide øine og lidt stiv af holdning; men som de stod der sammen, syntes hans stivhed at afrundes ved hendes smidige, bøielige skikkelse, der igjen syntes at faa støtte af ham. Natalie var altid smuk; men siden Carls hjemkomst var der kommet en glans over hele hendes skikkelse og en frydefuld bæven i stemmen, som hun prøvede at beherske ved dobbelt ro i væsen og tale, men som ikke undgik den kloge moder. Og han? Der var noget over ham, som havde han havt en kamp med sig selv. Han var bleg, som da han ikke blev professor, som da Natalie var bleven forlovet. Han stod og saa paa Natalie fra siden, mens de talte sammen, og ikke engang løftede han øinene op for at se paa den smukke aftenhimmel eller den smukke belysning over træer og aaser. Deres stemmer naaede klart hen til hende i den stille aftenluft. Hun likte at høre de to stemmer sammen. Harmonien mellem dem og deres stille velklang fortalte saa tydelig for hendes fine øre den stille glæde, de to følte i hinanden, og den sympati, som var mellem dem.

– Du vilde tat Henrik med dig tilfjelds, sagde Natalie.

^[86] – Ja, jeg havde glædet mig saa til det, svarede han.

– Jeg kan ikke si dig, hvor gjerne jeg havde villet det! Du har, det være sagt uden smiger, saa god indflydelse paa ham. Der er ligesom to naturer i Henrik. Han har f. eks. altfor megen sans for komfort, men hans ideal er haardførhed. Det bedste i ham kommer frem sammen med dig. Hos min svigerinde har han formegen luksus, jeg vilde følt mig tryggere ved at vide ham tilfjelds med dig. Dersom vi alle lever til næste aar, kan jeg da faa lov at afslaa alt andet for ham og la dig gaa først?

– Jeg vilde takke dig for det, sagde han varmt. – Jeg holder af den gut, han er hengiven, og han har videnskabelig sans.

– Du skal faa ham til arv og eie til sommeren. Vi snakker ikke mere derom i forveien, men det er en stille aftale, at han skal faa være med dig og dele «dina øden».

De havde bevæget sig henimod fru Dahl.

Natalie stansede og saa rundt paa solnedgangen, huset, der laa i skygge af vinløv og træer, haven og aaserne i horisonten, som vilde hun samle det alt i en erindring. Saa gled hun let hen til fru Dahl.

– Mor Dahl, – sagde hun blødt med en fra ^[87]barneaarene hjemlet fortrolighed – har du tænkt paa, at det er sidste aften, jeg er her iaften?

– Jeg tænker ikke paa andet, kjære barn, sagde fru Dahl ømt og strøg Natalie over haaret, hendes yndlingskjærtegn.

– Hvorfor er det sidste aften? – spurgte Carl lidt usikker i maalet.

– Fordi^{u3} imorgen begynder strikjorten og havrelefsen. Jeg har faaet arbeide, skal du vide, Carl, engelsk stil og læsning paa en skole, og desuden tror jeg, at jeg faar ekstra-arbeide, som jeg kan faa ta

hjem om eftermiddagen – fra et kontor.

– Maa du da arbeide for brødet?

– Hvor snil du er, du ser ganske forskrækket ud. Ja, jeg maa arbeide noget. Men det er da bare morsomt, kjære. De store børn gaar paa skole. Jeg har saa megen tid. Kunde jeg bare faa arbeide nok!

– Arbeide kan du faa, sagde Carl og blev lidt rød. Du kan jo engelsk som dit morsmaal?

– Jeg kan det godt ialfald, svarede Natalie rolig.

– Jeg skal ha oversat flere afhandlinger til engelsk; det er et arbeide, som er forholdsvis lønnende. Jeg har havt lyst til at be dig om at ta det, men jeg vidste ikke – – –

[88] Natalie lagde ikke skjul paa, hvor fornøiet hun blev.

– Carl er udmerket, sagde hun til fru Dahl, – han sidder som en troldmand med gode ting i lommen og betænker sig paa at drysse dem ud. Ja, du kan tro, jeg vil, kjære Carl; paa den maade kunde jeg næsten tjene mit ophold her i mit forjættede land og slippe at dra ud i ørkenen. Jeg kunde være lektrice og skriver for dig, mor Dahl, oversætter og sekretær for Carl. Gid jeg kunde bli her! Her er godt at være. – Hun lænede ugenert sin smidige, lette skikkelse tilbage i den lille, lave havestol, hun havde sat sig i, og strakte fødderne ud. Hun havde talt spøgende, men fortsatte med bævende røst og en bevægelse, hun ikke længere kunde beherske:

– Saalænge jeg var derinde blandt ligegyldige, kolde mennesker, følte jeg mig uafhængig og længtes blot efter arbeide. Her føler jeg, som jeg ikke kan undvære kjærlighed og venlighed, og som om jeg maa forkomme, naar jeg skal herfra. Livet er haardt. – Hun brast i graad. De store taarer randt uhindret ned over hendes hvide kinder.

Med en pludselig og sterk anstrengelse reiste hun sig op og sagde:

– Tilgiv mig, tilgiv! Jeg ødelægger aftenen [89] for Jer. Hun bøiede sig ned mod fru Dahl: – Jeg skal komme ned igjen til du spiller, og saa skal jeg være snil og fornuftig.

Hun gik hurtig ud af haven.

Fru Dahl havde ikke faaet tid til at svare. Hun var bleg og foldede hjælpeløst hænderne i skjødet. Et par store taarer trillede ned ad hendes kinder, uden at hun merkede det. Hun saa hen paa sin søn. Han havde staaet raskt op og havde gjort mine til at følge Natalie. Da hun pludselig forsvandt, blev han staaende, bleg, med store øine vendt i den retning, hvor hun var gaet. Fru Dahl gik hen til ham. Hun lagde begge sine hænder paa hans skuldre og saa ham ind i ansigtet.

– Følg din indskydelse, søte ven, sagde hun. – Det er paa tide, at denne lange forsagelsens, taushedens, selvovervindelsens tid nu faar en ende.

– Mor, sagde han bevæget, – er det ret, tror du, jeg tør?

– Du tør, søte ven! Du tør. Gud velsigne dig!

Han gik, og fru Dahl sad igjen og saa ind i aftensolen og smilte stille og bevæget.

– Herre Gud, sagde hun ved sig selv, – vi har altid ønsket det allesammen, altid, og saa blir det nu, som han er en ældre mand og hun ^[90]enke med store barn. Jeg tror virkelig, at det, som har holdt dem begge to saa unge, er den stille kjærlighed, de bar paa til hverandre. – Og den kloge gamle kone satte sig til at tænke paa de praktiske ting: – Hun blir her. Vi leier bort hendes leilighed i byen – møbleret. Jeg saa just et avertissement idag. Vi holder det hele hemmelig en stund; vi faar barna hid, bare de kommer fra landet; de er jo alt saa glade i at være her, Gud ske lov! og saa gjælder det at holde onde tunger borte, som hvisker til dem, at det er synd, at de skal ha stedfar og saadant. Hun skal ikke dele med barna, hun skal simpelthen gi dem alt, saa er hun vor, det søte menneske! og vi er hendes. Og hvem ved, det er, som hun har hængt sammen med hele hans skjebne. Han fik ikke professorposten, da han ikke fik hende – kanskje nu – Jeg kan sælge frugten af haven alt til høsten, og kjender jeg Natalie ret, saa vil hun ikke være uvirksom. Hun vil baade oversætte hans afhandlinger – arbeide for ham og med ham – den gamle smilte ved tanken – og hun vil gaa til byen og gi sine timer. Hun kan jo gaa hver morgen sammen med ham. Gaar de sammen, saa rygtes det rigtignok snart; for der behøves ikke solskin paa himlen, hvor de to er sammen.

^[91] Carl Dahl gik lige op paa sit værelse og lukkede sin dør, og han, som i mange aar havde været vis paa, at han var Darwinist og tog alle Darwinismens konsekvenser, han foldede sine hænder og sagde stille: Gud giv mig hende – saa gik han raskt ud igjen paa gangen og bankede paa Natalies dør.

Hun svarede: Kom ind! med en noget usikker røst, og han saa hende løfte et taareblændet ansigt imod sig. Saa gik hun ham raskt imøde.

– Det var saa leit, sagde hun sagte. Jeg gjorde Jer alle bedrøvet.

– Natalie, sagde han, – du maa ikke reise. Vi kan ikke holde det ud. Og jeg mindst af alle.

– Du, Carl.

– Faar jeg lov at sige noget til dig, Natalie, tale til dig om mig selv. Hun satte sig stille ned. – Jeg synes, du maa vide det, sagde han, – for jeg har aldrig skjult det: jeg har holdt af dig bestandig. Du har været solskinnets i mit liv, og du har været sorgen i mit liv. Du og videnskaben. En anden fik dig, en anden fik den post, jeg maatte ha for at gjøre fyldest i min videnskab. Men det var rart nok, baade du og den blev ved at være solskinnets i mit liv alligevel. Natalie, jeg blir ikke mere, sandsynligvis, i verden, end jeg er. Jeg har ikke mere at ^[92]byde dig end dengang, jeg ikke turde byde det, fordi jeg ikke syntes, det var nok til dig. Men jeg har et helt livs stille kjærlighed – bliv hos os – bliv min hustru – jeg vil arbeide for dig og dine børn.

Saa stille var han, saa vant til at beherske sine følelser ligeoverfor hende, at kun hans øine og hans stemme talte kjærlighedens sprog.

Han ønskede at tage hende i sine arme, men han turde ikke.

Hun sad og saa paa ham, underlig bevæget, med et udtryk, som troede hun, at hun drømte.

– Det *var* saa, sagde hun sagte, – det *var* saa.

Med engang brød jubel og smil gjennem hendes sindsbevægelse.

– Aa du kjære, dumme, gamle Carl! sagde hun pludselig. Hun stod op og slog sine arme om hans hals ligesaa trohjertig, som hun gjorde det med hans søster. – Du byr mig det største, det skønneste paa jorden, og saa byr du mig det – ydmygt. Ved du ikke det da, at siden verdens skabelse har aldrig et menneske holdt saa meget af et andet menneske, som jeg holder af dig!

Han sluttede hende i sine arme, hun havde fundet sin rette plads – tilsidst.

Noter

[n1.](#) – Din] *rettet fra*: Din (*trykkfeil*)

[n2.](#) af] *rettet fra*: at (*trykkfeil*)

[n3.](#) – Fordi] *rettet fra*: Fordi (*trykkfeil*)

Mathilde Schjøtts *Tilsidst* er lastet ned gratis fra bokselskap.no